

LAKIVALIOKUNNAN LAUSUNTO 15/2009 vp

Valtioneuvoston kirjelmä ehdotuksesta neuvoston puitepäätökseksi (oikeus tulkkaukseen ja käännöksiin rikosoikeudellisissa menettelyissä)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunnan puhemies on 11 päivänä syyskuuta 2009 lähettänyt valtioneuvoston kirjelmän ehdotuksesta neuvoston puitepäätökseksi (oikeus tulkkaukseen ja käännöksiin rikosoikeudellisissa menettelyissä) (U 55/2009 vp) käsiteltäväksi suureen valiokuntaan ja samalla määrännyt, että lakivaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa suurelle valiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Sanna Mikkola, oikeusministeriö

- budjettisihteeri Niko Ijäs, valtiovarainministeriö
- vanhempi hallitussihteeri Merja Leinonen, opetusministeriö
- ylitarkastaja Silja Hallenberg, Rajavartiolaitoksen esikunta
- rikostarkastaja Sanna Palo, keskusrikospoliisi
- asianajaja Risto Rouvari, Suomen Asianajajaliitto
- varapuheenjohtaja Liisa Laakso-Tammisto, Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- Tullihallitus
- Suomen käännöstoimistojen liitto (SKTOL)

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Ehdotus

Komissio on 8.7.2009 tehnyt ehdotuksen puitepäätökseksi oikeudesta tulkkaukseen ja käännöksiin rikosoikeudellisissa menettelyissä (KOM(2009)338 lopullinen). Ehdotuksen tarkoituksena on määrittää oikeutta tulkkaukseen ja käännöksiin koskevat vähimmäisvaatimukset, joita olisi sovellettava rikosoikeudellisissa menettelyissä Euroopan unionin alueella. Puitepäätösehdotus korvaa komission vuonna 2004 tekemän ehdotuksen puitepäätökseksi eräistä rikos-

oikeudellisissa menettelyissä Euroopan unionin alueella noudatettavista oikeuksista.

Puitepäätösehdotuksen soveltamisala kattaa rikoksesta epäillyn ja syytetyn oikeuden tulkkaukseen ja käännöksiin kaikissa rikosoikeudellisissa menettelyissä. Soveltamisalaan kuuluu myös eurooppalaisen pidätysmääräyksen täytäntöönpanomenettely. Epäillyllä olisi oikeus tulkkaukseen rikosasian käsittelyn esitutkinta- ja tuomioistuinvaiheissa sekä oikeus käännöksiin olennaisista asiakirjoista. Ehdotus sisältää myös

säännöksiä tulkkauksen tai käännösten tarpeen selvittämisestä sekä tulkkauksen ja käännösten laadun turvaamisesta.

EU:n puheenjohtajavaltio Ruotsi on lisäksi tehnyt ehdotuksen neuvoston päätöslauselmaksi käytännön toimenpiteistä, joilla edistettäisiin puitepäättösehdotuksessa määritettyjen oikeuksien täytäntöönpanoa jäsenvaltioissa. Ehdotetut toimenpiteet koskevat muun muassa tulkki- ja kääntäjien akkreditointi-/virallistamisjärjestelmän ja rekisteröintijärjestelmän luomista.

Ehdotusten tarkempi sisältö ilmenee valtioneuvoston kirjelmästä.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto suhtautuu ehdotuksiin lähtökoh- taisesti myönteisesti. Rikosprosessuaalisilla oikeusturvakeilla lisätään jäsenvaltioiden luottamusta toistensa järjestelmiin ja sitä kautta luodaan paremmat edellytykset päätösten ja tuo- mioiden vastavuoroiselle tunnustamiselle. Val-

tioneuvosto suhtautuu myönteisesti siihen, että unionin tasolla laaditaan vähimmäissäännöt, joilla turvataan epäillyn tai syytetyn oikeus tulk- kaus- ja käännösapuun.

Neuvotteluissa tulee kuitenkin pyrkiä huoleh- timaan siitä, että ehdotetut menettelyt ovat tar- koituksenmukaisia ja riittävän joustavia, jotta sääntelyn raskaudesta aiheutuvat haitat eivät muodostuisi saavutettavia hyötyjä suuremmik- si. Joustavuudella olisi pyrittävä myös siihen, että ehdotuksista aiheutuvat kustannukset eivät muodostuisi liian suuriksi. Tämä tulee ottaa huo- mioon esimerkiksi puitepäättösehdotuksen tulk- kaus- tai käännöstarpeen selvittämistä koske- vien menettelysäännösten osalta sekä siltä osin kuin päätöslauselmassa ehdotetaan, että rikos- oikeudellisissa menettelyissä tulkkauksessa ja käännöksissä Euroopan unionin virallisten kiel- ten välillä voitaisiin käyttää ainoastaan akkredi- toituja tulkkeja ja kääntäjiä.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Lakivaliokunta pitää tärkeänä, että Euroopan unionissa pyritään edistämään epäillyn ja syy- tetyn asemaa rikosoikeudellisissa menettelyissä. Valiokunta on aikaisemminkin kiinnit- tänyt tähän seikkaan erityistä huomiota lausun- nossaan valtioneuvoston selvityksestä liittyen oikeus- ja sisäasioiden monivuotiseen oh- jelmaan Haagin ohjelman jälkeiselle ajalle (LaVL 9/2009 vp). Nyt puheena olevalla puite- päätösehdotuksella määritetään vähimmäisvaa- timukset epäillyn ja syytetyn oikeudesta tulk- kaukseen ja käännöksiin rikosoikeudellisissa menettelyissä Euroopan unionin alueella. Yhtei- set vähimmäisvaatimukset ovat tärkeitä rikosoi- keudellisen yhteistyön kannalta, koska niillä voidaan parantaa jäsenvaltioiden välistä luotta- musta toistensa järjestelmiin. Ehdotuksessa tar- koitetut oikeudet ovat epäillyn ja syytetyn oi- keusturvan kannalta olennaisia. On tärkeää, että epäilty tai syytetty, joka ei ymmärrä rikosoikeu-

dellisessa menettelyssä käytettävää kieltä, saa tulkkauksen ja käännösten avulla tiedon siitä, mistä häntä epäillään ja mitkä ovat epäilyn pe- rusteet.

Voimassa oleva lainsäädäntö täyttää suurelta osin puitepäättösehdotuksen vaatimukset, koska Suomi on sitoutunut epäillyn ja syytetyn tulkka- usta ja käännöksiä koskeviin oikeuksiin Euroo- pan ihmisoikeussopimuksen kautta. Lakivalio- kunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että ehdotetut oikeudet tulkkaukseen ja käännöksiin ovat hyvin laajat ja niitä sovelletaan kaikissa ri- kosoikeudellisissa menettelyissä siitä hetkestä alkaen, kun epäillylle tai syytetylle on ilmoitet- tu rikosepäilystä. Päätöslauselmaehdotuksessa puolestaan edellytetään tulkki- ja kääntäjien koulutusrakenteiden järjestämistä sekä asetetaan vaatimuksia koulutuksen sisällölle. Lisäksi päätöslauselmaehdotuksen mukaan rikosoikeu- dellisissa menettelyissä voidaan käyttää yksin-

omaan akkreditoituja/virallisia tulkkeja ja kääntäjiä EU:n virallisten kielten välillä.

Mainituilla vaatimuksilla olisi toteutuessaan merkittäviä lainsäädännöllisiä ja taloudellisia vaikutuksia. Se, että rikosoikeudellisissa menettelyissä voidaan käyttää vain akkreditoituja/virallisia tulkkeja ja kääntäjiä, aiheuttaisi muutoksia erityisesti esitutkintaan, sillä voimassa oleva lainsäädäntö mahdollistaa sen, että esitutkintaviranomainen huolehtii itse tulkkauksesta, jos sillä on siihen riittävät kielelliset resurssit. Saadun selvityksen mukaan tämä mahdollisuus on ollut käytännössä tärkeä ja joustava muun muassa tutkittaessa yksinkertaisia rikoksia merialueilla ja rajaseudulla. Pitkien etäisyyksien Suomessa virallisen tulkin saaminen paikalle riittävän nopeasti voi osoittautua ongelmalliseksi, ja tämä voi viivästyttää tutkintaa. Saadun selvityksen mukaan esitutkinta-aineistoa ei myöskään aina ole käännetty, jos asiakirjojen suullinen selvittäminen on ollut riittävää.

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta katsoo, että ehdotetussa muodossaan sääntely voi muodostua liian raskaaksi yksilön oikeusturvan tarpeeseen ja intressiin nähden. Neuvotteluissa tulee siten pyrkiä ratkaisuun, jossa otetaan huomioon paitsi oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimukset myös velvoitteiden vaikutukset oikeudenkäynnin kestoon, viranomaisten käytäntöihin ja taloudellisiin kustannuksiin. Valiokunta katsoo valtioneuvoston tavoin, että ehdotettujen menettelyjen tulee olla tarkoituksenmukaisia ja riittävän joustavia. Valiokuntakäsittelyn aikana saadun lisäselvityksen mukaan tähänastiset neuvottelut ovat edenneet edellä mainituissa suhteissa myönteisesti.

Lausunto

Lausuntonaan lakivaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan.

Helsingissä 29 päivänä syyskuuta 2009

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Janina Andersson /vihr
vpj. Anna-Maja Henriksson /r
jäs. Esko Ahonen /kesk
Kalle Jokinen /kok
Ilkka Kantola /sd
Sampsa Kataja /kok
Jari Larikka /kok

Sanna Lauslahti /kok
Outi Mäkelä /kok
Raimo Piirainen /sd
Tuomo Puumala /kesk
Tero Rönni /sd
Kari Uotila /vas.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Tuokila.